

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/01//>

Kiss Balázs

Újabb érdekes forrás a Mohács utáni évekről

Caspar Ursinus Velius: Tíz könyv a magyar háborúról. Attraktor, Máriabesnyő, 2013. 174 I. (Scriptores Rerum Hungaricum sorozat kiadványa)

Nem biztos, hogy mindenki tudja, ki volt Nádasdy Tamás, Pekry Lajos, Wilhelm von Roggendorff vagy Johann Katzianer. Nekik és mindazoknak, akik bővebben érdeklődnek a mohácsi vereséget követő szűk hat év magyar történelme iránt, egyaránt segítséget nyújthat Caspar Ursinus Velius: *Tíz könyv a magyar háborúról*. című könyve, amely immáron magyar nyelven is elérhetővé vált.

Caspar Ursinus Velius: *De bello Pannonico libri decem* művét a hazai közönség eddig Kollár Ádám 1762-ben Bécsben kiadott könyve alapján ismerhette. Szebelédi Zsolt 2013-ban készült fordításának köszönhetően a kutatóknak és a korszak iránt érdeklődőknek már nem kell a latin nyelvvel bíbelődni. A 174 oldal terjedelmű puha kötéses mű tíz könyvben beszél el az 1526-1531 közötti időszak legfontosabb eseményeit. Velius, mint humanista történétíró igyekszik aprólékos részletességgel számot adni minden olyan eseményről, amely őt megragadta a történelem kerékvágásából.

A tíz könyv kronologikus sorrendben öleli fel a feldolgozott öt és fél évet. Az első és a második könyv a mohácsi vész utáni zavaros állapotokról, az 1527. október 6-án megtartott országgyűlésről, Ferdinánd király koronázásáról és II. Lajos király fehérvári temetéséről tudósít. A harmadik könyv – Caspar Ursinus által csak „szepesinek” titulált – Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd felvidéki harcait tárja föl. A negyedik könyv az 1528-as prágai országgyűlés eseményeit gyűjti egy csokorba. Az ötödik és hatodik könyvek az 1529. év történéseit dolgozzák fel. Az előbbi a speyeri birodalmi gyűlésről ad számot, míg az utóbbi Szulejmán szultán Bécs elleni támadásáról. A humanista történétíró kitüntetett szerepet szán a birodalmi gyűlésnek (ötödik könyv) azáltal, hogy a mű mértani közepén helyezi el. Az említett *liberben* érhető tetten Caspar Ursinus történétírói attitűdjének aprólékos vonásai. Mik ezek? Habsburg Ferdinánd és a német rendek részvételével megtartott gyűlés ceremóniális részleteit igyekszik bemutatni, valamint a *consiliumon* felszólalók beszédeit jegyzi fel. A hatodik könyv egy naturalisztikus részletességekkel megírt tudósítás a török Bécs elleni 1529-es sikertelen ostromáról, továbbá Buda elfoglalásáról. A könyv a hadiesemények mellett a törökök által a keresztény polgárokon elkövetett fajtalanságokat (a hajadonok, kisgyermekes, illetve áldott állapotban lévő anyák elleni erőszakot) domborítja ki. A „gyaurok” erőszakoskodása toposz számba megy a műben, mert nemcsak a csatajelenetek idején kerülnek elő, hanem a Ferdinánd jelenlétében tartott gyűlések alkalmával is. A hetedik könyv a zűrzavaros, ostrom utáni Bécs leírását nyújtja, ahol részeg katonák garázdálkodnak, illetve a fizetetlen bécsi őrség zsoldosai tartják rettegésben a várost. Az ürömben egy kis örömet is vegyít Ursinus. Az *Athlaeta Christi* ideálját képviselő Vilmos és Lajos bajor hercegek dicséretét szövi bele a történetbe. Mindketten a keresztény *virtus* mintaképei, akik nemcsak a törökkel tudnak szembe szállni, de az „új tanokkal” szemben is harcolnak. A nyolcadik, kilencedik és tizedik könyv az 1530-as és 1531-es évek történéseit sűrítik össze. A *liber octavus* a németek 1530. évi sikertelen hadjáratát dolgozza

Kiss Balázs: Újabb érdekes forrás a Mohács utáni évekről

fel, beszámolva a Ferdinánd király elnökletével Prágában tartott országgyűlésről. A *liber novem* V. Károly és Ferdinánd innsbrucki találkozáját jegyzi fel, részletes beszámolót szolgáltatva az augsburgi birodalmi gyűlésről. A legutolsó könyv Ferdinánd római királlyá koronázása mellett Szepesi János és Ferdinánd kibékülését dolgozza fel.

Ursinus *opusát* a klasszikus történetírók műveiből ismert *miraculumok* kísérik, amelyek természeti jelenségek formájában öltönek testet. A Habsburgok szolgálatában álló Velius ezeket legtöbbször Ferdinánd tetteinek igazolásaképpen használja. Túlsúlyban a csodás elemek vannak, de egyszer-egyszer negatív *omenekkel* is találkozhatunk a szövegben.

Szebelédi Zsolt az általa vállalt szolgálatot, amely egy latin szöveg magyarra ültetését jelenti, kiválóan teljesítette. Nagy olvasóközönségnek szánt munkája nem emelkedik a műfordítások égiséig, hiszen nem is ez a célja. Fordítása világos, érthető, a mai szóhasználatot hűen tükröző. A mű nemcsak a kutatók, hanem a téma iránt érdeklődők számára is kincs. A könyv olvasását a fordító jegyzetek segítségével igyekszik még élvezetesebbé tenni. A magyarázó apparátus azonban megkívánt volna egy név- és tárgymutatót is.

Caspar Ursinus magyar fordításban is elérhetővé vált műve komplexitása miatt biztosan ígéretes kikapcsolódást fog nyújtani a klasszika filológiával, történelemmel vagy irodalommal foglalkozóknak és a régebbi korokban kalandozóknak egyaránt.